

Değişen uluslararası sistemde Türkiye'nin konumu

ABONE OL

Google News

Uluslararası sistemdeki pozisyon değişimlerini **ABD**, Avrupa ve Avrasya'daki gelişmeler bağlamında ele almak mümkün. Bu çerçevede ABD, uluslararası sistemde yaşanan dönüşümün hakim aktörü olarak göze çarpıyor. İşte SETA Avrupa Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırmacı olarak görev alan Dr. Çağatay Özdemir'in **Türkiye'nin değişen uluslararası sistemdeki rolü** üzerine kaleme aldığı makale...

Uluslararası sistemde yaşanan dönüşüm bölge ve ülke bazlı stratejilerin yeniden gözden geçirilmesine neden oldu. Bu bağlamda, batıdan doğuya kadar birçok güç merkezi, siyasi pozisyonlarını gözden geçirerek yeni politikalar geliştirmeye başladı. Tüm bu değişim ve dönüşüm sürecinde **Türkiye'nin konumu** ve **24 Haziran** seçimlerinin ardından çizeceği rotanın iyi analiz edilmesi gerekiyor.

Nitekim, uluslararası sistemdeki pozisyon değişimlerini **ABD**, Avrupa ve Avrasya'daki gelişmeler bağlamında ele almak mümkün. Bu çerçevede ABD, uluslararası sistemde yaşanan dönüşümün hakim aktörü olarak göze çarpıyor. Bu durumun temelinde, Trump'ın "Atlantik düzeni"ni

değiştirmeye çalışması bulunuyor. Ayrıca Asya'da yaşadığı gerilimler, her ne kadar [Kuzey Kore](#)'de atılan adımlarla giderilmeye çalışılsa da hâlâ sürüyor. Neticede Washington giderek yalnızlaşıyor ve agresifleşiyor. Bu süreçte yaşananlara baktığımızda ciddi bir kırılmanın yaşandığı açık şekilde ortaya çıkıyor. Öyle ki Trump bugüne kadar Paris İklim Anlaşması, Trans-Pasifik Örgütü, UNESCO, BM İnsan Hakları Konseyi gibi birçok çok taraflı uluslararası anlaşmadan çekildi.

Trump bu anlaşmaların yanı sıra, uluslararası sistemdeki farklı bazı anlaşmalardan ve NATO gibi ittifaklardan da ayrılabilceğinin sinyalini verdi. Peki, ABD neden içine kapanıyor? Bu sorunun cevabı açık: Trump ABD'nin restorasyonundan yana. Daha farklı bir ifadeyle, Obama döneminden beri devam eden yeniden mevzilenme stratejisi Trump döneminde de sürüyor. Bu anlamda, ABD'nin "imparatorluk" iddiasının çürüdüğü görülüyor. ABD iç sorunlarını çözerek ekonomisini koruyamadığı takdirde, küresel gücünü kaybetmekle karşı karşıya kalabilir. Bu nedenle, giderek içine kapanan bir çerçevede hareket ediyor ve düşüşünü durdurmaya çalışıyor.

ABD içine kapanırken dünya siyaseti de pozisyon almak zorunda kaldı. Tüm aktörler harekete geçti ve önemli güç merkezleri yeniden konumlandı. Türkiye bu güç merkezlerinin başında geliyor. Türkiye'nin [Ortadoğu](#)'daki en önemli bölgesel güç olması, küresel siyasetteki rolünü olumlu şekilde etkiliyor. Bu durum ABD-Türkiye ilişkilerinde yaşanan açmazları da derinlemesine etkiliyor. Zira Türkiye ABD ile masada ve sahada çözüm geliştirebilecek kapasitede bir ülke olarak uluslararası sistemde yer alıyor.

Fakat Türkiye-ABD ilişkilerinde ciddi sorun alanlarının olduğu da dikkat çekiyor. Bu sorun alanlarının en başında terörle mücadele geliyor. ABD Türkiye'nin mücadelede olduğu FETÖ ve PKK/PYD militanlarına verdiğı destekle, müttefikinin beklentilerini uzun bir süredir göz ardı ediyor. Ankara'nın ulusal güvenliğini tehdit eden bu sorun, Türkiye ile ABD arasında bir uzlaşı olmaması durumunda, küresel sistemde yaşanan pozisyon değişiminde önemli bir parametre haline gelebilir. Daha açık bir ifadeyle, Türkiye terörle mücadelesinde ABD'den destek görmemeye devam ederse farklı aktörlerle birlikte hareket ederek yeni bir kader tayin edebilir. Bu çerçevede, ABD'nin neden olduğu uluslararası sistemdeki değişim, Ankara ile Washington arasındaki ilişkilerde önemli yer tutuyor. Ayrıca 24 Haziran seçimleriyle siyasi olarak güçlü bir gelecek inşa eden Türkiye, artık birçok alanda ABD'ye karşı politikalar ortaya koyabilecek konumda. Bu yönüyle 24 Haziran seçimleri, Türkiye'nin müreffeh geleceğine doğru atılacak adımlar için önemli bir dönüm noktası oldu. Trump ise [Cumhurbaşkanı Erdoğan](#) ile ortak bir çizgide buluşmak zorunda. Aksi halde, Türkiye-ABD ilişkilerinde yaşanan gerilim kopma noktasına ulaşabilir.

ABD'nin uluslararası sistemdeki pozisyonu bu şekilde belirirken, bir diğer önemli aktörün Avrupa ülkeleri olduğu görülüyor. Keza Transatlantik'te yaşanan gerilim de hesaba katılırsa, yeni dünya sistemi için Avrupa'nın pozisyonu ve Türkiye'nin yeri önemli bir kilometre taşı olarak dikkat çekiyor.

?AVRUPA MERKEZ SİYASETİNİN İFLASI

Avrupa'daki siyasi atmosferin giderek radikal sağa yönelmesi, bölgedeki merkez siyasetin büyük ölçüde iflas ettiğı anlamına geliyor. Öyle ki yakın geçmişten günümüze kadar Sarkozy, Wilders, Le Pen ve Merkel'e kadar birçok lider "ötekileştirici" söylemler üzerinden popülist bir çizgiye yerleşti. Bu durumun yansıması olarak, Avrupa'da giderek artan bir kutuplaşma meydana geldi. Nitekim günümüzde yaşanan siyasi gelişmeler, II. Dünya Savaşı öncesinde yaşanan radikal sağ temelli söylemleri anımsatıyor. Dolayısıyla Avrupa, giderek temellerinde bulunan ayrıştıracı anlayışına geri dönüyor.

Avrupa siyasetinin uzun bir tarih boyunca ötekileştirici bir çerçeveye sahip olduğunu iddia etmek

mümkün. Ortaçağda yaşananlar, sanayi devriminden sonra meydana gelen hadiseler ve iki dünya savaşı boyunca benimsenen ayrıştırıcı vurguyla artan milliyetçi öğeler, günümüzde yaşanan radikal sağa kayışta ciddi bir etkiye sahip. Keza İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'nin liberal araçlarla Avrupa'da nüfuzunu artırmaya çalışırken kullandığı Doğu karşıtı söylemler, bugün Avrupa ülkeleri tarafından siyasi çıkarlar için kullanılıyor. Tüm bu tablonun temel nedeni, Avrupa merkez siyasetinin kapsayıcı vurgularının "politik pragmatizm" açısından değerini yitirmesi. Daha açık bir ifadeyle, Avrupa'da "öteki" söylemi, liderlerin siyasi çıkarları için bir araç haline getirildi. Bu nedenle Avrupa'daki ülkeler bölgenin çıkarlarını korudukları iddialarıyla yabancı düşmanlığına, nefret söylemlerine, öfkeli ve sert politikalara doğru kaydılar.

Avrupa'nın sert söylemlere doğru kayması birdenbire olmadı. Özellikle Ortadoğu'da yaşanan gelişmeler, bugün Avrupa'nın içinde bulunduğu siyasi söylemin temel etkeni. Zira [Suriye](#)'de yaşanan iç savaş ve peşi sıra meydana gelen mülteci dalgası, Avrupa'da büyük bir yankı uyandırdı. Ayrıca Avrupa'nın, Ortadoğu'daki adımlarıyla ciddi bir güç merkezi haline gelen Türkiye'ye karşı politikalar geliştirdiği de göze çarpıyor. Bu gösterge üzerinden meydana gelen gelişmeler, Avrupa'nın kökenlerine geri dönmesi ve liderlerinin bu süreçten yarar elde etmesi anlamına geldi. Kısacası Avrupa, Suriye iç savaşında meydana gelen insani kriz, mülteci akını ve Türkiye'nin artan gücünün etkisiyle, kültürel kodlarında bulunan ötekileştiriciliğe geri döndü.

Avrupa'daki liderler, Türkiye karşıtı tutumlarıyla çok yönlü çıkar elde etme peşindeler. Bu liderlerin özellikle Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı hedef almaları ve artan öfke söylemleri, 24 Haziran seçimlerinde de devam etti. Öyle ki Avrupalı liderler, Türkiye'deki muhalefete destek verdi ve popülist tutumlarını benimsetti. Peki, 24 Haziran seçimleri Avrupa açısından ne anlam ifade ediyor? Bu sorunun cevabı esasen Avrupa'nın tavrını da en iyi şekilde ortaya koyuyor. Nitekim Türkiye 2002'den beri Cumhurbaşkanı Erdoğan liderliğinde ciddi bir yükseliş içinde. Öyle ki artık Türkiye'nin içinde olmadığı herhangi bir bölgesel denklem kurmak zor. Ayrıca Türkiye'nin yükselen ekonomisi, savunma sanayisinde yaptığı hamleler, nitelikli ve genç nüfusu gibi birçok özelliği, Ankara'nın önemli bir güç olarak öne çıkmasına neden oluyor. Avrupa Türkiye'nin bu yükselişini durdurmak ve ötekileştirici politikalarını meşrulaştırmak istiyor. Bugün gördüğümüz Avrupa'nın Türkiye aleyhtar politikalarında, mülteci karşıtlığında ve daha birçok alanda bu durum açıkça görülüyor.

Avrupa popülizmiyle rotasını belirlerken, eskimeyen düşmanı [Rusya](#) ise uluslararası sistemde yeniden konumlanıyor.

AVRASYA'DA YÜKSELEN GÜÇLER

Uluslararası sistemde yaşanan gelişmelerle birlikte, Rusya ve [Çin](#)'in aldığı pozisyonlar "Doğu'nun yükselişi" olarak değerlendiriliyor. Nitekim Rusya'nın Ortadoğu'da Suriye üzerinden gösterdiği varlık ve Çin'in Transpasifik'teki gücü bu durumu gözler önüne seriyor. ABD'ye karşı bu aktörlerin yükselişi ise Avrasya'da yeni dengeler meydana getiriyor. Özellikle Çin'in rolü bu dengelerin merkezini teşkil ediyor.

Rusya Asya'daki etkisini giderek artırıyor. Öyle ki Moskova'nın Soğuk Savaş'tan beri bölgedeki gücünü bu ölçüde artırmadığı göze çarpıyor. Rusya'nın artan gücü bölgedeki dengeleri de ciddi şekilde etkiliyor; Afganistan'dan Pakistan'a kadar, bölgede ABD'nin yerine geçebilecek yeni diplomatik ilişkilerden bahsediliyor. Üstelik Rusya eski Sovyet coğrafyasında etkisini artırırken bunu

sert güç kullanmadan yapıyor. Bu durumun nedeni ise ABD'nin bölgede oluşturduğu boşluk. ABD'nin yokluğundan dolayı hem Rusya hem de bölgesel aktörler yeni projeksiyonlar çizebiliyor. Avrasya'da Rusya ve Çin dışında birçok başka aktörün de pozisyon değiştirdiğini iddia etmek mümkün. Ancak küresel sistemin tayini konusunda, Çin'in etkisine yakından bakmak gerekiyor. Zira Çin, ekonomisi ve sert gücüyle ABD'nin yerini alabilecek bir aktör haline geldi. Çin'in Rusya ile kurduğu ilişki ise bu konumunu güçlendiriyor. Trump'ın ekonomi üzerinden Çin'e karşı açtığı savaş, işte tam da bu nedenle meydana geldi. ABD başkanı Çin'i frenlemek için ekonomi silahını kullanmaya çalışıyor; sonuçları ise liberal düzenin yıkılacağını gösteriyor. Ancak Washington'un tüm çabalarına rağmen Çin'in yükselişi devam ediyor.

Avrasya'da Rusya ve Çin'in yükselişi, 24 Haziran seçimleri sonrasında Türkiye'nin dış politikası açısından da kritik bir anlam arz ediyor. Nitekim Türkiye'nin, Cumhurbaşkanı Erdoğan liderliğinde ortaya koyduğu çok yönlü ve hareket kabiliyeti yüksek dış politika anlayışı, Avrasya'daki dengeleri de yakından ilgilendiriyor. Ankara'nın bir süredir Rusya ile yakın bir işbirliği tesis etmesi bunun en iyi göstergesi. Ayrıca Türkiye ile Çin arasında yaşanan ekonomik gelişmeler de bu durumu teyit ediyor. Tüm bu tabloda Avrasya'nın uluslararası sistemdeki pozisyonu değişirken, bu bölgedeki en önemli güçler olan Rusya ve Çin, Türkiye ile hareket edeceklerinin sinyalini veriyor. Bu anlamda, Türkiye'nin artan gücü Avrasya ülkelerinin geleceğini belirlemede de önemli bir yer tutuyor.

Neticede, uluslararası sistemdeki aktörler pozisyonlarını değiştirirken ve yeni bir dünya düzeni meydana gelirken Türkiye vazgeçilmez bir konuma geliyor. Ankara istikrarlı demokrasisi, artan gücü gibi etkenlerle bölgesel güç konumunu koruyor ve küresel siyasetteki ağırlığını artırıyor. Bu durum, 24 Haziran seçimleriyle bir kez daha önündeki sis bulutunu dağıtarak sağlam adımlarla yola çıkan Türkiye'nin, uluslararası sistemdeki en önemli aktörlerden biri haline geleceğini gösteriyor.

ŞABAH